

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

1959 – 50 – 2009

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ

της προσφυγής αριθ. 45136/06
που κατατέθηκε από τον **Ρ.Β.Ε.**
κατά της Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συνεδριάζοντας στις 10 Σεπτεμβρίου 2009 σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, πρόεδρος,

Χρήστο Ροζάκη,

Anatoly Kovler,

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Giorgio Malinverni,

Γιώργο Νικολάου, δικαστές,

και τον *André Wampach, αναπληρωτή γραμματέα τμήματος.*

Λαμβάνοντας υπόψη την πιο πάνω αναφερόμενη προσφυγή που κατατέθηκε
στις 24 Οκτωβρίου 2006,

Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από την εναγόμενη
κυβέρνηση και εκείνες που κατατέθηκαν σε απάντηση από τον προσφεύγοντα,

Αφού διασκέφθηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ο προσφεύγων, κύριος **Ρ.Β.Ε.**, είναι έλληνας υπήκοος,
γεννηθείς το 1959, ο οποίος επί του παρόντος κρατείται στις φυλακές Αλικαρνασσού.
Έτυχε του ευεργετήματος της δικαστικής αρωγής και εκπροσωπείται από την κυρία

Ε. Σταμούλη, δικηγόρο του συλλόγου Αθηνών. Η ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Ουρανία Πατσοπούλου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και την κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Οι συνθήκες της υπόθεσης

Τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης, όπως αυτά εξετέθησαν από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

Τον Ιανουάριο του 1999, σε μία ημερομηνία που δεν διευκρινίζεται, ασκήθηκαν ποινικές διώξεις κατά του προσφεύγοντος και ενός άλλου ατόμου, του Ε.Σ., για ανθρωποκτονία με πρόθεση, παράνομη οπλοφορία και οπλοχρησία και πρόκληση ζημιών σε περιουσία τρίτου. Στις 20 Νοεμβρίου 1999, ο προσφεύγοντας κλήθηκε σε ανάκριση. Ο ανακριτής τον ενημέρωσε για τις κατηγορίες. Ειδικότερα, ανέγνωσε το κατηγορητήριο, τα εφαρμοστέα τμήματα του οποίου είχαν ως εξής:

«Στην Αθήνα, στις 5 Ιανουαρίου 1999, σκότωσες με πρόθεση άλλον. Ειδικότερα, αφού παρέσυρες με δόλιο τρόπο τον Ι.Μ. στον δρόμο (...), τον πυροβόλησες δώδεκα φορές (...), γεγονός που οδήγησε (...) στον θάνατό του λόγω πολλαπλών τραυμάτων.»

Με το βούλευμα αριθ. 3050/2001 του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών, ο προσφεύγων παραπέμφθηκε σε δίκη για ανθρωποκτονία με πρόθεση, παράνομη οπλοφορία και οπλοχρησία και πρόκληση ζημιών σε περιουσία τρίτου.

Στις 2 Απριλίου 2002, το Κακουργοδικείο Αθηνών καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε ποινή ισόβιας κάθειρξης για ανθρωποκτονία με πρόθεση, παράνομη οπλοφορία και οπλοχρησία και πρόκληση ζημιών σε περιουσία τρίτου (απόφαση αριθ. 158-160/2002). Ειδικότερα, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι:

«[Στην Αθήνα, στις 5 Ιανουαρίου 1999], σκότωσε άλλον με πρόθεση. Ειδικότερα, αφού, μαζί με τον συγκατηγορούμενό του Ε.Σ., παρέσυρε με δόλιο τρόπο τον Ι.Μ. στον δρόμο (...), τον πυροβόλησε τουλάχιστον δώδεκα φορές, γεγονός που προκάλεσε (...) τον θάνατό του (...).»

Την ίδια ημέρα, ο προσφεύγων άσκησε έφεση.

Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 10, 13 και 14 Δεκεμβρίου 2004. Στις 10 και 13 Δεκεμβρίου 2004, το Μικτό Ορκωτό Εφετείο εξέτασε έντεκα μάρτυρες και ανέγνωσε

πολυάριθμα έγγραφα, μεταξύ των οποίων η κατάθεση δύο μαρτύρων που δεν ήταν παρόντες. Κατά το πέρας της διεξαγωγής αποδείξεων, στους διάδικους, μεταξύ των οποίων οι δικηγόροι του προσφεύγοντος, δόθηκε η δυνατότητα να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα της ανάγνωσης των εν λόγω καταθέσεων και να κάνουν παρατηρήσεις μετά την ανάγνωση, ωστόσο αυτοί δεν έκαναν χρήση της εν λόγω δυνατότητας. Στις 13 Δεκεμβρίου 2004, αφού περατώθηκε η διαδικασία της διεξαγωγής αποδείξεων, ο εισαγγελέας πρότεινε τον εκ νέου νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών που αφορούσαν τον προσφεύγοντα και ζήτησε την καταδίκη του για συνέργια σε ανθρωποκτονία με πρόθεση. Στις 15.10, ο πρόεδρος του Μικτού Ορκωτού Εφετείου διέκοψε τη διαδικασία και όρισε τη συνέχισή της για την επόμενη ημέρα στις 9.00.

Στις 14 Δεκεμβρίου 2004, το Μικτό Ορκωτό Εφετείο Αθηνών, αφού άκουσε τις αγορεύσεις των δικηγόρων του προσφεύγοντος καθώς και τη δική του απολογία, εξαφάνισε την προσβληθείσα απόφαση, καταδικάζοντας τον προσφεύγοντα για συνέργια σε ανθρωποκτονία με πρόθεση και κήρυξε αυτόν αθώο για τις υπόλοιπες κατηγορίες (απόφαση αριθ. 589-590-603-604/2004).

Ειδικότερα, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι:

«[Δυνάμει των άρθρων 299§1 και 47§1 του Ποινικού Κώδικα], έπεται ότι απλός συνεργός σε ανθρωποκτονία είναι εκείνος ο οποίος, με τις πράξεις ή τις παραλείψεις του, συνέδραμε με πρόθεση τον δράστη, πριν από την τέλεση ή κατά την τέλεση της επίδικης άδικης πράξης, παρέχοντάς του οποιαδήποτε υλική ή ηθική συνδρομή ικανή από τη φύση της να διευκολύνει τον δράστη να τελέσει την άδικη πράξη. Ο δόλος του συνεργού συνίσταται στο ότι γνωρίζει ότι ο δράστης διαπράττει την επίδικη άδικη πράξη (...) και στη βούλησή του να συνεισφέρει στην τέλεσή της.»

Για να καταλήξει, κηρύσσοντας τον προσφεύγοντα ένοχο ότι:

«Στην Αθήνα, στις 5 Ιανουαρίου 1999, [ο προσφεύγων] παρέσχε με πρόθεση συνδρομή σε άλλον πριν ο τελευταίος τελέσει το κακούργημα της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως. Ειδικότερα, γνωρίζοντας ότι ο Ε.Σ. είχε αποφασίσει να σκοτώσει τον Ι.Μ. και θέλοντας να τον συνδράμει να διαπράξει το εν λόγω κακούργημα, ο κατηγορούμενος παγίδεψε τον Ι.Μ. με τηλεφώνημα και τον παρέσυρε με πρόθεση στον δρόμο (...), όπου κρυβόταν ο Ε.Σ. έχοντας στήσει ενέδρα.

Το Μικτό Ορκωτό Εφετείο όρισε την επιβληθείσα στον προσφεύγοντα ποινή σε κάθειρξη δεκαοκτώ ετών.

Στις 7 Μαρτίου 2005, ο προσφεύγων άσκησε αίτηση αναίρεσης. Αφενός, αναφερόμενος στη νομολογία του Δικαστηρίου, υποστήριξε ότι ο εκ νέου χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών στον οποίο προέβη το εφετείο δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο αντιμωλία συζήτησης και ως εκ τούτου είχε προσβάλει τα δικαιώματα υπεράσπισής του τα οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 3 της Σύμβασης. Αφετέρου, υποστήριξε ότι το εφετείο είχε αναγνώσει καταθέσεις απόντων μαρτύρων και ότι είχε εξετάσει μόνο δύο μάρτυρες υπεράσπισης, ενώ εκείνος είχε προτείνει τρεις.

Στις 30 Μαρτίου 2006, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση (απόφαση αριθ. 768/2006). Στο μέτρο που ο προσφεύγων παραπονείται για τη μεταβολή του νομικού χαρακτηρισμού, το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι:

«Δεν πρόκειται για απαγορευμένη μεταβολή του νομικού χαρακτηρισμού της κατηγορίας όταν τα επιληφθέντα δικαστήρια αποδίδουν στα ίδια πραγματικά περιστατικά τον ενδεδειγμένο νομικό χαρακτηρισμό στηριζόμενα στα πορίσματα της ακροαματικής διαδικασίας, χωρίς να διαφοροποιείται ο τρόπος, ο χρόνος και οι περιστάσεις της τέλεσης της επίδικης πράξης, ούτε όταν μεταβάλλεται απλώς ο βαθμός συμμετοχής του κατηγορουμένου στο επίδικο αδίκημα (...)»

Στο μέτρο που ο προσφεύγων παραπονείται για την ανάγνωση καταθέσεων απόντων μαρτύρων, ο Άρειος Πάγος διαπίστωσε ότι του είχε δοθεί η δυνατότητα να εναντιωθεί στις εν λόγω μαρτυρίες ή να διατυπώσει συμπληρωματικές παρατηρήσεις, αλλά αυτός δεν έκανε χρήση της εν λόγω δυνατότητας. Τέλος, ο Άρειος Πάγος σημείωσε ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος προτείνει περισσότερους μάρτυρες υπεράσπισης, ο εισαγγελέας υποχρεούται να κλητεύσει μόνο δύο, όπως έγινε μέσα στα πλαίσια της διαδικασίας ενώπιον του εφετείου. Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε στις 5 Μαΐου 2006.

B. Το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο και η πρακτική

Οι εφαρμοστέες διατάξεις του ποινικού κώδικα προβλέπουν:

Άρθρο 45 – Συναυτουργοί

«Αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξης.»

Άρθρο 46 – Άμεσος συνεργός

«1. Με την ποινή του αυτουργού τιμωρείται επίσης

α) (...)

β) Όποιος με πρόθεση παρέσχε άμεση συνδρομή στον δράστη κατά τη διάρκεια αυτής της πράξης και στην εκτέλεση της κύριας πράξης»

(...)

Άρθρο 47 § 1 – Απλός συνεργός

«Όποιος (...) παρέσχε με πρόθεση σε άλλον οποιαδήποτε συνδρομή πριν από την τέλεση ή κατά την τέλεση της άδικης πράξης που διέπραξε, τιμωρείται ως συνεργός με ποινή ελαττωμένη.»

Άρθρο 299§1 – Ανθρωποκτονία με πρόθεση

«Όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη.»

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία των εθνικών ποινικών δικαστηρίων, ως συνεργός, σύμφωνα με το άρθρο 47§1 του Ποινικού Κώδικα, θεωρείται το άτομο που παρέχει οποιαδήποτε υλική ή ψυχολογική βοήθεια ή συνδρομή στον δράστη, πριν ή κατά την τέλεση της κύριας πράξης και το οποίο, χωρίς να καθίσταται άμεσος συνεργός, συνεισφέρει στην τέλεση του κύριου αδικήματος (Άρειος Πάγος, απόφαση αριθ. 1228/2001). Επιπλέον, πάγια νομολογία αποτελεί το γεγονός ότι ο εκ νέου χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών των σχετικών με τη μορφή συμμετοχής του κατηγορούμενου στην τέλεση της επίδικης πράξης (για παράδειγμα από δράστη σε συνεργός) είναι νόμιμος (Άρειος Πάγος, αποφάσεις αριθ. 633/1996, 77/1984, 1616/1983).

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

Επικαλούμενος το άρθρο 6 §§ 1 και 3 α), β) και δ) της Σύμβασης, ο προσφεύγων παραπονείται για παραβίαση του δικαίου της διαδικασίας λόγω του νέου χαρακτηρισμού που εφάρμοσε το Μικτό Ορκωτό Εφετείο Αθηνών. Παραπονείται επίσης ότι δεν του δόθηκε η δυνατότητα ούτε να αντικρούσει τις καταθέσεις που αναγνώσθηκαν κατά τη συζήτηση ενώπιον του εφετείου ούτε να εξετάσει μάρτυρες υπεράσπισης.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ο προσφεύγων παραπονείται για παραβίαση του δικαίου της διαδικασίας λόγω του ότι δεν μπόρεσε να αντικρούσει μέσα στα πλαίσια μιας αντιμωλία συζήτησης το βάσιμο της σε βάρος του ποινικής κατηγορίας και να παρουσιάσει την υπεράσπισή του επί του νέου χαρακτηρισμού που εφάρμοσε το Μικτό Ορκωτό Εφετείο Αθηνών. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι δεν μπόρεσε να αντικρούσει κάποιες από τις έγγραφες καταθέσεις που αναγνώστηκαν κατά τη συζήτηση ενώπιον του εφετείου ούτε να εξετάσει όλους τους μάρτυρες υπεράσπισης που πρότεινε ο ίδιος. Τα εφαρμοστέα τμήματα του άρθρου 6 §§ 1 και 3 α), β) και δ) της Σύμβασης έχουν ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως.

3. Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα:

α) όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποία εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας.

β) όπως διαθέτη τον χρόνον και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του.

(...)

δ) να εξετάση ή ζητήση όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας.

(...)

A. Επί της αιτίασης της ελκόμενης από τη μεταβολή του νομικού χαρακτηρισμού των πραγματικών περιστατικών

1. Θέσεις των διαδίκων

Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο εκ νέου νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, όταν το δικαστήριο της ουσίας χαρακτηρίζει νομικά με πιο προσήκοντα τρόπο τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, όπως αυτά αποδείχθηκαν κατά τη διαδικασία της διεξαγωγής των αποδείξεων. Τέτοια είναι ιδίως η περίπτωση όταν το δικαστήριο επαναχαρακτηρίζει τον τρόπο με τον οποίο ο κατηγορούμενος συνεισέφερε στην τέλεση της επίδικης πράξης. Αντιθέτως, η Κυβέρνηση σημειώνει ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και τη νομολογία των ποινικών δικαστηρίων, ο εκ νέου χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών δεν είναι νόμιμος και επιφέρει ενδεχομένως την ακυρότητα της διαδικασίας, όταν η πράξη εξαιτίας της οποίας ο κατηγορούμενος καταδικάστηκε διαφοροποιείται ως προς τον τόπο, τον χρόνο και τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη για την οποία κατηγορείται. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων, εκείνος που παραπέμπεται σε δίκη ως αυτουργός μίας εκ προθέσεως ανθρωποκτονίας μπορεί νομίμως να καταδικαστεί ως συνεργός του δράστη του εν λόγω κακούργηματος. Στα μάτια της Κυβέρνησης, η καταδίκη αυτή είναι εύλογη, καθώς η συνέργια δεν αποτελούσε παρά ένα βαθμό συμμετοχής στη κύρια πράξη.

Εν προκειμένω, κατά την άποψη της Κυβέρνησης, τα εφαρμοστέα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκαν τα εθνικά δικαστήρια προκειμένου να καταδικάσουν τον προσφεύγοντα, σε πρώτο βαθμό, για ανθρωποκτονία με πρόθεση, ήταν ουσιαστικά τα ίδια με εκείνα που στοιχειοθέτησαν σε δεύτερο βαθμό τη συνέργιά του στο εν λόγω κακούργημα. Στο σημείο αυτό, η μόνη διαφορά με την πρωτοβάθμια απόφαση είναι ότι δεν αποδείχθηκε ενώπιον του εφετείου ότι ο προσφεύγων είχε επίσης πυροβολήσει το θύμα, προκαλώντας έτσι τον θάνατό του. Ως εκ τούτου, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι εν προκειμένω, δεν υπήρξε τροποποίηση της αρχικής κατηγορίας, κάτι που θα ήταν αντίθετο προς το άρθρο 6 της Σύμβασης. Ο προσφεύγων άσκησε έφεση κατά της απόφασης που τον καταδίκασε σε ισόβια κάθειρξη, αφήνοντας να υποτεθεί ότι ήλπιζε σε μία μείωση της ποινής του και ανέμενε μία μεταβολή του νομικού χαρακτηρισμού των πραγματικών περιστατικών. Στο σημείο αυτό, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται, ειδικότερα, ότι η επίδικη μεταβολή του χαρακτηρισμού ήταν ευνοϊκή για τον προσφεύγοντα του οποίου η αρχική ποινή μειώθηκε σε κάθειρξη δεκαοκτώ ετών.

Επιπλέον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η πρόταση του εισαγγελέα για τον επίμαχο εκ νέου χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών έγινε πριν τη

σύσκεψη των δικαστών, γεγονός που επέτρεπε στους δικηγόρους του προσφεύγοντα να θίξουν το εν λόγω ζήτημα κατά τις αγορεύσεις τους. Τέλος, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον του εφετείου και, ειδικότερα, η ακρόαση των μαρτύρων θα είχε αποκαλύψει στον προσφεύγοντα και τους δικηγόρους του, έμπειρους ποινικολόγους, ότι η επικύρωση της καταδίκης ως αυτουργού της κύριας πράξης δεν ήταν πλέον πιθανή. Θα μπορούσαν έτσι να επικεντρωθούν στις πράξεις συνέργιας που ήταν προγενέστερες από την τέλεση της κύριας πράξης.

Ο προσφεύγων ανταπαντά ότι η καταδίκη του για την κατηγορία της συνέργιας σε ανθρωποκτονία με πρόθεση διαφοροποιείτο ουσιαστικά από τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία είχε παραπεμφθεί σε δίκη και είχε καταδικαστεί από το κακουργοδικείο. Προσθέτει ότι δεν μπόρεσε να προετοιμάσει επαρκώς την υπεράσπισή του, κατόπιν της πρότασης του εισαγγελέα για εκ νέου χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών, λαμβανομένων υπόψη των προθεσμιών που ετέθησαν. Σημειώνει στο σημείο αυτό ότι κατόπιν του παραπεμπτικού βουλεύματος του εισαγγελέα, που ακολούθησε την περάτωση της διεξαγωγής των αποδείξεων, οι δικηγόροι του δεν είχαν στην πραγματικότητα παρά μόνο ένα απόγευμα για να προετοιμάσουν τις αγορεύσεις τους, μη επαρκή προθεσμία για δύο βασικούς λόγους. Καταρχήν, οι δικηγόροι έπρεπε να τροποποιήσουν την υπερασπιστική τους γραμμή την οποία ακολούθησαν καθόλη τη διάρκεια της δίκης και να μελετήσουν εκ νέου τα σημαντικά στοιχεία του φακέλου. Υποστηρίζει ότι συνηθίζεται, όταν πρόκειται για σημαντικές ποινικές υποθέσεις, να αναβάλλει το δικαστήριο τη συζήτηση για την επόμενη από το παραπεμπτικό βούλευμα του εισαγγελέα, επιτρέποντας έτσι στους διαδίκους να ανακτήσουν τις δυνάμεις τους πριν το τελικό στάδιο της δίκης. Κατά δεύτερο, ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι όντας στη φυλακή κατά τη διάρκεια της δίκης, οι δικηγόροι του αντιμετώπισαν ακόμα περισσότερες δυσκολίες να έρθουν σε επαφή μαζί του μέσα σε ένα απόγευμα προκειμένου να αλλάξουν την υπερασπιστική γραμμή. Τέλος, ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι άσκησε έφεση σήμαινε ότι αμφισβητούσε την ορθή εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από το κακουργοδικείο. Σε καμία περίπτωση, δεν είχε εκ των προτέρων αποδεχθεί τον εκ νέου χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών από το εφετείο χωρίς να έχει τηρηθεί η αρχή της αντιμωλία συζήτησης, θεμελιώδης έννοια σε μία ποινική υπόθεση.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 6 καταδεικνύουν την ανάγκη να επιδεικνύεται ιδιαίτερη φροντίδα στη γνωστοποίηση της «κατηγορίας» στον ενδιαφερόμενο. Με το κατηγορητήριο να παίζει καθοριστικό ρόλο στις ποινικές διώξεις, το άρθρο 6 § 3 α) αναγνωρίζει στον κατηγορούμενο το δικαίωμα να ενημερώνεται όχι μόνο για την αιτία της κατηγορίας, ήτοι για τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία κατηγορείται και στα οποία βασίζεται η κατηγορία, αλλά ομοίως για το νομικό χαρακτηρισμό που δίδεται στα εν λόγω πραγματικά περιστατικά, και τούτο με λεπτομερή τρόπο (*Pélissier et Sassi κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 25444/94, § 51, CEDH 1999-II).

Η εμβέλεια αυτής της διάταξης πρέπει ιδίως να εκτιμάται υπό το φως του γενικότερου δικαιώματος σε μία δίκαιη δίκη που εγγυάται η παράγραφος 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης. Σε ποινικές υποθέσεις, μία σαφής και πλήρης ενημέρωση για τις κατηγορίες που βαρύνουν έναν κατηγορούμενο, και συνεπώς ο νομικός χαρακτηρισμός που το δικαστήριο θα μπορούσε να εφαρμόσει σε βάρος του, αποτελεί βασική προϋπόθεση για το δίκαιο της διαδικασίας.

Οι διατάξεις του άρθρου 6 § 3 α) δεν επιβάλλουν κανένα ιδιαίτερο κανόνα ως προς τον τρόπο με τον οποίο ο κατηγορούμενος πρέπει να ενημερώνεται για τη φύση και την αιτία της σε βάρος του κατηγορίας. Υφίσταται εξάλλου ένας δεσμός μεταξύ των εδαφίων α) και β) του άρθρου 6 § 3 και το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με τη φύση και την αιτία της κατηγορίας πρέπει να εξετάζεται υπό το φως του δικαιώματος του κατηγορουμένου να προετοιμάσει την υπεράσπισή του (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Pélissier et Sassi κατά Γαλλίας*, §§ 52-54). Αν τα δικαστήρια της ουσίας διαθέτουν, εφόσον το εθνικό δίκαιο τους αναγνωρίζει τέτοιο δικαίωμα, τη δυνατότητα να χαρακτηρίζουν εκ νέου τα πραγματικά περιστατικά των οποίων συνήθως επιλαμβάνονται, πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι κατηγορούμενοι είχαν την ευκαιρία να ασκήσουν τα δικαιώματα υπεράσπισής τους επί αυτού του σημείου με τρόπο σαφή και αποτελεσματικό. Ως εκ τούτου, ο κατηγορούμενος πρέπει να ενημερώνεται, εν ευθέτω χρόνω, για την αιτία της κατηγορίας, ήτοι για τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία κατηγορείται και στα οποία βασίζεται η κατηγορία, αλλά ομοίως για το νομικό χαρακτηρισμό που έχει δοθεί στα εν λόγω πραγματικά περιστατικά και τούτο με τρόπο λεπτομερή (βλέπε *Mattei κατά Γαλλίας*, αριθ. 34043/02, § 36, 19 Δεκεμβρίου 2006).

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, αντίθετα με την προαναφερόμενη υπόθεση *Pélissier et Sassi*, § 55, στην οποία είχε σημειώσει ότι

«δεν φαινόταν ότι οι δικαστές που απάρτιζαν το εφετείο ή ο εκπρόσωπος της εισαγγελίας είχαν επικαλεστεί, κατά την ακροαματική διαδικασία, αυτή τη δυνατότητα [να χαρακτηρισθούν τα πραγματικά περιστατικά ως συνέργια σε πτώχευση]», η εισαγγελία ζήτησε τον εκ νέου χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών σε συνέργια σε ανθρωποκτονία εκ προθέσεως ενώπιον του εφετείου στις 13 Δεκεμβρίου 2004. η συζήτηση διεκόπη στη συνέχεια στις 15.10 και η συνέχισή της ορίστηκε για την επομένη στις 9.00 για τις αγορεύσεις της υπεράσπισης. Καθώς ο εκ νέου χαρακτηρισμός ζητήθηκε από την εισαγγελία κατά τη διάρκεια της κατ'έφεση διαδικασίας, τόσο ο προσφεύγων όσο και οι δικηγόροι του μπόρεσαν είτε να επιχειρηματολογήσουν επί της πρότασης του εκ νέου χαρακτηρισμού (βλέπε, *a contrario*, *Miroux κατά Γαλλίας*, αριθ. 73529/01, § 34, 26 Σεπτεμβρίου 2006, *Bäckström et Andersson κατά Σουηδίας* (déc.), αριθ. 67930/01, 5 Σεπτεμβρίου 2006) είτε να ζητήσουν αναβολή της υπόθεσης σε μεταγενέστερη ημερομηνία εάν θεωρούσαν ότι δεν ήταν σε θέση να απαντήσουν αποτελεσματικά (βλέπε *Vesque κατά Γαλλίας*, αριθ. 3774/02, § 42, 7 Μαρτίου 2006), κάτι που δεν έπραξαν.

Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων μπόρεσε να αμφισβητήσει τον εκ νέου χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών που εφάρμοσε το εφετείο ενώπιον του Αρείου Πάγου, ο οποίος έλεγξε το επίδικο μέτρο όσον αφορά το σεβασμό των δικαιωμάτων του προσφεύγοντος (βλέπε *Noie κατά Γαλλίας* (déc.), αριθ. 10292/03, 7 Νοεμβρίου 2006).

Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων είχε τη δυνατότητα να οργανώσει την υπεράσπισή του ενώπιον του εφετείου και να αμφισβητήσει τον εν λόγω εκ νέου χαρακτηρισμό τόσο ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου όσο και ενώπιον του Αρείου Πάγου. Τούτο ισχύει ακόμα περισσότερο καθώς ο εκ νέου νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών ευνόησε εν προκειμένω τον προσφεύγοντα, αφού η αρχική ποινή που του είχε υποβληθεί από το Κακουργοδικείο Αθηνών μειώθηκε κατά πολύ με την απόφαση αριθ. 589-590-603-604/2004 του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Αθηνών. Συνεπώς, καμία προσβολή δεν υπήρξε του δικαιώματος του προσφεύγοντος να ενημερωθεί λεπτομερώς για τη φύση και την αιτία της σε βάρος του κατηγορίας, ή του δικαιώματός του να έχει στη διάθεσή του τον αναγκαίο χρόνο και τις ευκολίες για την προετοιμασία της υπεράσπισής του.

Έπεται ότι η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

B. Επί της δυνατότητας αντίκρουσης ορισμένων αποδεικτικών στοιχείων και εξέτασης των μαρτύρων υπεράσπισης

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με το άρθρο 19 της Σύμβασης, αποστολή του είναι να διασφαλίζει την τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση για τα συμβαλλόμενα μέρη. Ειδικότερα, δεν είναι αρμόδιο να γνωρίζει τα πραγματικά ή νομικά σφάλματα που φέρονται να έχουν διαπραχθεί από ένα εθνικό δικαστήριο, εκτός αν και στο μέτρο που θα μπορούσαν να προσβάλουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προστατεύονται από την Σύμβαση (βλέπε, ιδίως, *Garcia Ruiz κατά Ισπανίας* [GC], αριθ. 30544/96, § 28, CEDH 1999-I). Το Δικαστήριο δεν μπορεί να εκτιμήσει το ίδιο τα πραγματικά στοιχεία που οδήγησαν ένα εθνικό δικαστήριο να υιοθετήσει μία συγκεκριμένη απόφαση αντί μιας άλλης, διότι, διαφορετικά, θα αναδεικνυόταν δικαστής τετάρτου βαθμού και θα παραγνώριζε τα όρια της αποστολής του (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Kemmache κατά Γαλλίας* (αριθ. 3), 24 Νοεμβρίου 1994, § 44, série A αριθ. 296-C). Το Δικαστήριο έχει μοναδική αποστολή, σε σχέση με το άρθρο 6 της Σύμβασης, να εξετάζει τις προσφυγές που υποστηρίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια παραγνώρισαν συγκεκριμένες δικονομικές εγγυήσεις, οι οποίες διατυπώνονται στην διάταξη αυτή, ή ότι η διεξαγωγή μιας διαδικασίας στο σύνολό της δεν εξασφάλισε δίκαιη δίκη στον προσφεύγοντα (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Donadze κατά Γεωργίας*, αριθ. 74644/01, §§ 30-31, 7 Μαρτίου 2006).

Σε αυτό το πλαίσιο, η αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο από τη Σύμβαση δε συνίσταται στο να αποφαινεται αν οι καταθέσεις μαρτύρων ορθώς έγιναν δεκτές ως αποδείξεις, αλλά να αναζητεί αν η διαδικασία κρινόμενη στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου παρουσίασης των αποδεικτικών μέσων, είχε δίκαιο χαρακτήρα (*Van Mechelen και λοιποί κατά Ολλανδίας*, 23 Απριλίου 1997, § 50, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-III και *De Lorenzo κατά Ιταλίας* (déc.), αριθ. 69264/01, 12 Φεβρουαρίου 2004). Τέλος, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 6 § 3 δ) της Σύμβασης αφήνει στα εθνικά δικαστήρια, πάντα κατά κύριο λόγο, τη φροντίδα να κρίνουν τη χρησιμότητα μίας παροχής αποδείξεων από τους μάρτυρες. Το εν λόγω άρθρο δεν απαιτεί την κλήτευση και εξέταση όλων των μαρτύρων υπεράσπισης: όπως καταδεικνύουν οι λέξεις «υπό τους αυτούς όρους», βασικός σκοπός του είναι η απόλυτη ισότητα των όπλων στην υπόθεση. Έτσι, μόνο εξαιρετικές περιστάσεις μπορούν να οδηγήσουν το Δικαστήριο να συμπεράνει τη μη

συμβατότητα του άρθρου 6 λόγω της μη εξέτασης ενός ατόμου ως μάρτυρα (*Bricmont κατά Βελγίου*, 7 Ιουλίου 1989, § 89, série A no 158, και *Destrehem κατά Γαλλίας*, αριθ. 56651/00, § 41, 18 Μαΐου 2004).

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σε ό,τι αφορά τις καταθέσεις που ο προσφεύγων δεν μπόρεσε να αντικρούσει κατά τη διαδικασία ενώπιον του εφετείου, ο Άρειος Πάγος διαπίστωσε ότι του δόθηκε η δυνατότητα να εναντιωθεί στις εν λόγω μαρτυρίες ή να διατυπώσει συμπληρωματικές παρατηρήσεις, αλλά αυτός δεν έκανε χρήση της εν λόγω δυνατότητας. Επιπλέον, ο Άρειος Πάγος απέρριψε το λόγο του προσφεύγοντος που ελκόταν από την άρνηση εξέτασης τρίτου μάρτυρα υπεράσπισης, αφού σημείωσε ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος προτείνει πολλούς μάρτυρες υπεράσπισης, ο εισαγγελέας δεν έχει υποχρέωση να κλητεύσει παρά μόνο δύο, όπως έγινε στην προκειμένη περίπτωση. Επιπλέον, ουδόλως προκύπτει από τον φάκελο ότι η κλήτευση δύο μαρτύρων υπεράσπισης έθιξε την αρχή της ισότητας των όπλων μέσα στα πλαίσια της επίδικης διαδικασίας. Ειδικότερα, ο προσφεύγων δεν εξήγησε πώς θα μπορούσε ο τρίτος μάρτυρας να έχει επηρεάσει την έκβαση της δίκης.

Έπεται ότι η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα

Κηρύσσει την προσφυγή *απαράδεκτη*.

(υπογραφή)

André Wampach

Αναπληρωτής Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 10 Οκτωβρίου 2009

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος